s[)faxfb'/ dfg6w/
sf:d"ueg/

मन्तव्य

“नेपाल राष्ट्र बैंकको ५३ औं वार्षिकोत्सव”

१४ वैशाख, २०६५
बालुवाटार, काठमाडौं ।

आदरणीय पूर्व गभर्नरज्यूहरू
नेपाल राष्ट्र बैंक संचालक समितिका सदस्यज्यूहरू
मेरा सहकर्मी डेपुटी गभर्नरज्यू
Excellencies and Representatives of Diplomatic Community
नेपाल सरकारका विशिष्ट पदाधिकारीज्यूहरू
बैंक तथा वित्तीय संस्थाका अध्यक्ष एवम् कार्यकारी प्रमुखज्यूहरू
आमन्त्रित विशिष्ट महानुभावहरू
नेपाल राष्ट्र बैंकका सहयोगी मित्रहरू,
नेपाल राष्ट्र बैंक सम्बद्ध कर्मचारी युनियनका अध्यक्षज्यूहरू
विभिन्न पदक तथा पुरस्कार प्राप्त गर्नु हुने महानुभावहरू
पत्रकार मित्रहरू
महिला तथा सज्जनवृन्द ।

१. नेपाल राष्ट्र बैंक आफ्नो स्थापनाकालको ५२ वर्ष पार गरी ५३ औं वर्षमा प्रवेश गरेको अवसरमा यस बैंकको उन्नती र विकासमा सहयोग पुऱ्याउने समस्त महानुभावहरू तथा संघ-संस्थाहरूप्रति हार्दिक आभार व्यक्त गर्न चाहन्छु । उपस्थित सबैमा नयाँ वर्ष २०६५ को सुखद् अवसरमा हार्दिक शुभ कामना व्यक्त गर्दछु ।

२. नेपालको राजनैतिक इतिहासमा वि.सं. २०६४ साल युगान्तकारी रह्यो । संविधानसभाको चुनाव पछि विगत लामो समयसम्मको द्वन्द्वको स्थिति र राजनैतिक अस्थिरता अन्त्य हुने र देश आर्थिक उन्नती तर्फ अग्रसर हुने आशलाग्दो स्थिति अहिले सिर्जना भएको छ । राजनैतिक स्थिरता र दीगो शान्ति उच्च आर्थिक वृद्धिका लागि अपरिहार्य तत्वहरू हुन् । छिमेकी मुलुकहरू मध्ये चीनले घेरै लामो समयदेखि र भारतले विगत ५/६ वर्षदेखि उच्च आर्थिक वृद्धि हासिल गरिरहेका छन् । त्यसैगरी विगत चार/पाँच वर्षयता विश्व उत्पादनमा विस्तार आयो र न्यून आर्थिक वृद्धिदर रहेका अफ्रिकी मुलुक खासगरी सवसाहारन मुलुकहरूमा पनि लगातार उच्च आर्थिक वृद्धिदरको स्थिति रह्यो । नेपालले विश्व तथा छिमेकी मुलुकहरूको उच्च आर्थिक वृद्धिबाट लाभ लिन सक्नु पर्दछ ।

३. समावेशी राजनैतिक मुद्दाले आर्थिक समावेशीकरणको मुद्दालाई पनि उजागर गरेको छ । उच्च आर्थिक वृद्धिदर हासिल नगरीकन आर्थिक समावेशीकरणलाई सफलतापूर्वक सम्बोधन गर्न सकिंदैन । नेपाली अर्थतन्त्रको उच्च वृद्धिको लागि औद्योगिक तथा सेवा क्षेत्रको विस्तारका साथै पूर्वाधारको विकास र कृषि क्षेत्रको उत्पादकत्व वृद्धि अनिवार्य शर्तको रूपमा रहेका छन् ।

४. आर्थिक वर्ष २०६४।६५ मा कृषि उत्पादन राम्रो रहेपनि औद्योगिक उत्पादन वृद्धि ऋणात्मक रहने देखिएको छ । पर्यटन र संचार क्षेत्रमा विस्तार देखिएतापनि अन्य सेवा क्षेत्रको विस्तार अपेक्षित रूपमा हुन सकेको छैन । तसर्थ, अघिल्लो वर्षको तुलनामा कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा सुधार आउने देखिए पनि लक्षित आर्थिक विकासको लागि यो बृद्धिदर पर्याप्त छैन ।

५. अहिले मूल्यवृद्धि र ह्रासोन्मुख वस्तु निर्यात नेपाली अर्थतन्त्रका लागि चिन्ताको विषय रहेको छ । तयारी पोशाक, ऊनी गलैचा, पश्मिना, वनस्पति घ्यू र प्लाष्टिकजन्य जस्ता प्रमुख निर्यातजन्य वस्तुहरूको आन्तरिक उत्पादन र वाह्य निर्यात घट्ने प्रवृत्ति यथावत रहेको छ । वस्तु निर्यात घट्ने प्रवृत्तिलाई नीतिगत पहलमा रोक्न त्यति सरल छैन । नेपाली निर्यातजन्य वस्तुहरूको दीगो रूपमा प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता बढाउन उत्पादकत्व वृद्धि हुन जरुरी छ । यसका लागि पूर्वाधारको विकास र औद्योगिक वातावरणमा सुधार हुन आवश्यक छ ।

६. अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा इन्धनको मूल्य वृद्धिको तुलनामा नेपालमा सो अनुरूप समायोजन हुन नसकेकोले नेपाल आयल निगमको घाटामा विस्तार आउने प्रवृत्ति बढेको छ । तेलको आपूर्ति सहज तुल्याई राख्न बजेटबाट रकमको व्यवस्था गरिरहनु परेकोले बजेट घाटा पनि बढेको छ । मूल्यमा चाप, नेपाल आयल निगमको घाटामा विस्तार, बजेट घाटा वृद्धि र वस्तु निर्यात घट्ने प्रवृत्तिको कारण नेपालको समष्टिगत आर्थिक स्थायित्व कायम राख्न चुनौतीपूर्ण रहेको छ । यस पृष्ठभूमिमा एकातिर आर्थिक गतिविधिमा विस्तार ल्याउन लचिलो मौद्रिक नीतिको अडान कायम गर्न आवश्यक छ भने अर्कोतिर उच्च आर्थिक वृद्धिको लागि आवश्यक वातावरण बनाई राख्न मूल्य स्थिरता कायम गर्नु पनि त्यत्तिकै जरूरी छ । म यस अवसरमा राष्ट्र बैंक मौद्रिक स्थायित्व कायम गर्न कटिवद्ध रहेको कुरा व्यक्त गर्न चाहन्छु ।

७. बैंक तथा अन्य वित्तीय संस्थाप्रति निजी क्षेत्रको आकर्षण बढ्दो छ । विगत एक वर्षमा निजी क्षेत्रमा तीनवटा वाणिज्य बैंकहरू स्थापना भई सोको संख्या २३ पुगेको छ । विकास बैंकको संख्या २१ ले थप भई ५८ पुगेको छ । वित्त कम्पनीको संख्यामा ९ ले विस्तार भई ७९ पुगेको छ । बीमा कम्पनीको संख्या २२ पुगेको छ । बढ्दो बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको कुशल व्यवस्थापन होस् भन्ने तर्फ नेपाल राष्ट्र बैंक सजग छ । बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरू एक आपसमा गाभिन सजिलो होस् र सो प्रक्रियाबाट वित्तीय क्षेत्रको सुदृढीकरण हुने प्रक्रियाको थालनी होस् भन्ने उद्देश्यले बैंक तथा वित्तीय संस्था ऐन, २०६३ मा यस बैंकको पहलमा संशोधन प्रस्ताव मन्त्रिपरिषदले स्वीकृत समेत गरिसकेको छ ।

८. यस बैंकले आफ्नो स्थापनाको वार्षिक कार्यक्रम समारोहलाई एक वर्षको अवधिभरमा सम्पन्न भएका कामकारवाहीलाई सार्वजनिक जानकारीका लागि प्रस्तुत गर्ने अवसरको रूपमा लिंदै आएको छ । यस अवसरमा विगत एक वर्षमा यस बैंकले सम्पन्न गरेका कामकारवाहीको विस्तृत विवरण र मुलुकको समष्टिगत आर्थिक तथा वित्तीय स्थितिको विस्तृत चर्चा **राष्ट्र बैंक समाचार**को वार्षिक विशेषाँङ्कमा प्रकाशित भएको व्यहोरा अनुरोध छ । र, तिनको सार संक्षेप मात्र यहाँ प्रस्तुत गर्ने अनुमति चाहन्छु ।

९. आर्थिक वर्ष २०६४।६५ मा प्रमुख खाद्यान्न बालीहरूको उत्पादन सन्तोषजनक रहने देखिन्छ । प्रमुख खाद्यान्न बाली धानको उत्पादन मौसमी अनुकूलताको कारण चालू वर्षमा १६.८ प्रतिशतले वृद्धि हुने अनुमान छ भने मकै तथा कोदोको उत्पादन वृद्धिदर क्रमशः ३.२ प्रतिशत र २.२ प्रतिशत रहने अनुमानका आधारमा चालू आर्थिक वर्षमा कृषि क्षेत्रको वृद्धिदर ५.१ प्रतिशत सम्म रहने अपेक्षा गरिएको छ ।

१०. देशका कतिपय भागहरूमा सिर्जित असहज परिस्थिति, उर्जा आपूर्तिको क्षेत्रमा देखापरेको समस्या र निर्यातमा आएको गिरावटका कारण आर्थिक वर्ष २०६४।६५ को पहिलो ६ महिनाको अवधिमा औद्योगिक उत्पादन सूचकाङ्क ०.२ प्रतिशतले ऋणात्मक रहेको केन्द्रीय तथ्याङ्क विभागले देखाएको छ । तथापि समग्र उद्योग क्षेत्रको वृद्धिदर अघिल्लो वर्षको २.२ प्रतिशतको तुलनामा चालु आर्थिक वर्ष ०.४ प्रतिशतले मात्र बढने अनुमान छ ।

११. सेवा क्षेत्रतर्फ पर्यटक आगमनमा भएको १८ प्रतिशतको बृद्धि, थप बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरू स्थापना भएका, वाणिज्य बैंकहरूले गरेको शाखा विस्तार लगायतका कारणहरूको फलस्वरूप आर्थिक वर्ष २०६४।६५ मा सेवा क्षेत्रको वृद्धिदर अघिल्लो वर्षको ४.१ प्रतिशतको हाराहारीमा रहन सक्ने अनुमान गरिएको छ ।

१२. २०६४ फागुन महिनामा समग्र वार्षिक बिन्दुगत उपभोक्ता मुद्रास्फीति ७.२ प्रतिशत रहेको छ । २०६३ फागुनमा उक्त मुद्रास्फीति ६.२ प्रतिशत रहेको थियो । चामल एवं चामलजन्य पदार्थ र तेल तथा घ्यूको मूल्यमा भएको उच्च वृद्धिका कारण समीक्षा अवधिमा समग्र मूल्य स्थितिमा चाप पर्न गएको हो । उदाहरणको लागि मन्सुली चामलको मूल्य समीक्षा अवधिमा १९.३ प्रतिशतले बढेको छ भने गहुँको पिठो १७.३ प्रतिशतले बढेको छ । त्यस्तै, खानेतेल ३५.८ प्रतिशतले, भटमासको तेल ७३.५ प्रतिशतले र वनस्पति घ्यू ४८.१ प्रतिशतले बढेको छ । निर्माण सामग्रीमध्ये फलामको डण्डीको मूल्य समीक्षा अवधिमा २६.२ प्रतिशतले बढेको छ । यसैगरी गैरखाद्यवस्तु तथा सेवा समूहको सूचकाङ्क २०६४ फागुनमा ४.९ प्रतिशतले बढेको छ । २०६३ फागुनमा उक्त सूचकाङ्क ३.२ प्रतिशतले बढेको थियो ।

१३. २०६५ वैशाख ६ गतेसम्मको नगद प्रवाहमा आधारित तथ्याङ्कका आधारमा विश्लेषण गर्दा नेपाल सरकारको कुल बजेट घाटा रू. ३ अर्ब ९८ करोड रहेको छ । अघिल्लो वर्षको यसै अवधिमा सरकारको कुल बजेट रू. ५ अर्ब २५ करोडले बचतमा रहेको थियो । सरकारी खर्चको वृद्धि उच्च रहेकाले समीक्षा अवधिमा सरकारी बजेट घाटामा रहेको हो । अघिल्लो वर्षको यसै अवधिमा १०.३ प्रतिशतले बृद्धि भएको सरकारी खर्च २०६५ वैशाख ६ गतेसम्म ३१.३ प्रतिशतले वृद्धि भई रू. ९२ अर्ब ३ करोड पुगेको छ ।

१४. यस अवधिमा सरकारी राजस्व २५.० प्रतिशतले वृद्धि भई रू. ७२ अर्ब ७८ करोड पुगेको छ । गत वर्षको यसै अवधिमा राजस्व २३.२ प्रतिशतले बढेको थियो । समीक्षा अवधिमा वैदेशिक नगद अनुदान ७.८ प्रतिशतले वृद्धि भई रू. १२ अर्ब ३३ करोड प्राप्त भएको छ । अघिल्लो वर्ष यसै अवधिमा सो शीर्षकमा रू. ११ अर्ब ४४ करोड प्राप्त भएको थियो । बजेट घाटा पूर्ति गर्ने क्रममा २०६५ वैशाख ६ गतेसम्ममा सरकारले रू.१३ अर्ब ३३ करोड आन्तरिक ऋण उठाइसकेको छ । यस आर्थिक वर्षका लागि बजेटमा व्यवस्था भएको आन्तरिक ऋण रू.२० अर्ब ५० करोड मध्ये रू. ७ अर्ब १७ करोड आन्तरिक ऋण उठाउन बाँकी छ ।

१५. आर्थिक वर्ष २०६४।६५ को पहिलो आठ महिनामा कुल निर्यात २.६ प्रतिशतले ह्रास भई रू ३८ अर्ब ९६ करोडमा सीमित रहेको छ । अघिल्लो वर्षको पहिलो आठ महिनामा कुल निर्यात ६.६ प्रतिशतले नै ह्रास भएको

थियो । अघिल्लो वर्ष ६.४ प्रतिशतले ह्रास भएको भारततर्फको निर्यात समीक्षा अवधिमा थप ६.९ प्रतिशतले ह्रास भई रू. २५ अर्ब ८६ करोडमा सीमित भएको छ । अन्य मुलुकतर्फको निर्यात भने अघिल्लो वर्ष ७ प्रतिशतले घटेकोमा समीक्षा अवधिमा ७.२ प्रतिशतले बढी रू १३ अर्ब १० करोड पुगेको छ ।

१६. चालू आर्थिक वर्षको पहिलो आठ महिनामा कुल आयात १२.५ प्रतिशतले बढी रू. १२८ अर्ब ९७ करोड पुगेको छ । समीक्षा अवधिमा कुल व्यापार घाटा २०.५ प्रतिशतले वृद्धि भई रू ९० अर्ब १ करोड पुगेको छ भने निर्यात/आयात अनुपात अघिल्लो वर्षको ३४.९ प्रतिशतबाट ३०.२ प्रतिशतमा झरेको छ । कुल व्यापारमा भारतको अंश अघिल्लो वर्षको ६४.६ प्रतिशतबाट वृद्धि भई समीक्षा अवधिमा ६४.८ प्रतिशत पुगेको छ भने अन्य मुलुकतर्फको अंश अघिल्लो वर्षको ३५.४ प्रतिशतबाट ३५.२ प्रतिशतमा झरेको छ ।

१७. बाह्य स्थितितर्फ चालू आर्थिक वर्षको पहिलो आठ महिनामा शोधनान्तर बचत रु. १३ अर्ब ३० करोड रहेको छ । अघिल्लो वर्षको सोही अवधिमा शोधनान्तर बचत रू. १२ अर्ब २८ करोड रहेको थियो । विदेशमा काम गर्ने नेपालीहरूले पठाएको विप्रेषण आप्रवाह अघिल्लो वर्ष ५.१ प्रतिशतले बढेको तुलनामा समीक्षा अवधिमा २८.१ प्रतिशतले बृद्धि भई रु. ८२ अर्ब ४२ करोड पुगेको हुनाले उक्त स्तरको शोधनान्तर बचत कायम हुन गएको हो । विदेशी विनिमय संचितितर्फ २०६४ असार मसान्तको तुलनामा २०६४ फागुन मसान्तमा बैंकिङ्ग क्षेत्रसँग रहेको कुल विदेशी विनिमय संचिति १०.२ प्रतिशतले वृद्धि भई रू १८१ अर्ब ९८ करोड पुगेको छ । यो संचिति ११.३ महिनाको वस्तु आयात धान्न पर्याप्त छ ।

१८. आर्थिक वर्ष २०६४।६५ को पहिलो आठ महिनामा विस्तृत मुद्रा प्रदाय १३.५ प्रतिशतले विस्तार भएको छ । अघिल्लो आर्थिक वर्षको सो विस्तार ११.४ प्रतिशत थियो । खुद वैदेशिक सम्पत्ति र खासगरी आन्तरिक बैंक कर्जाको बृद्धिदर उल्लेख्य रहेकोले समीक्षा अवधिमा मौद्रिक विस्तार अघिल्लो वर्षको भन्दा उच्च रहेको हो । मौद्रिक विस्तारको प्रमुख कारण आन्तरिक कर्जा अघिल्लो वर्ष ८.७ ले बढेकोमा समीक्षा अवधिमा १३.२ प्रतिशतले विस्तार भएको छ । निजी क्षेत्रतर्फको कर्जा प्रवाह गत वर्ष १०.७ प्रतिशतले बढेकोमा समीक्षा अवधिमा १७.१ प्रतिशतले विस्तार भएको छ ।

१९. वाणिज्य बैंकहरूबाट निजी क्षेत्रतर्फ प्रवाहित रू. ४६ अर्ब ३९ करोड कुल कर्जामध्ये आर्थिक वर्ष २०६४।६५ को पहिलो सात महिनासम्म उत्पादनमुलुकतर्फ रू. १२ अर्ब १४ करोड (२६.२ प्रतिशत) गएको छ । उत्पादनमुलुक क्षेत्रमध्ये सबैभन्दा बढी फलाम तथा स्टील प्रशोधन उद्योगतर्फ रू.३ अर्ब ८७ करोड कर्जा प्रवाह भएको छ । निर्माण क्षेत्रतर्फ रू. ६ अर्ब ७१ करोड (१४.५ प्रतिशत) कर्जा प्रवाह भएको छ । यसमध्ये सबैभन्दा बढी रू. ५ अर्ब २९ करोड आवासिय निर्माणमा प्रवाह भएको छ । थोक तथा खुद्रा व्यापारमा प्रवाह भएको कर्जा रू. ६ अर्ब २७ करोड (१३.५ प्रतिशत) रहेको छ । घर जग्गा कारोवारमा रू. ४ अर्ब ७ करोड (८.८ प्रतिशत) कर्जा प्रवाह भएको छ भने सवारी साधनको धितोमा रू. ३ अर्ब ७६ करोड (८.१ प्रतिशत) कर्जा गएको छ ।

२०. विगत एक वर्षमा देशको वित्तीय क्षेत्र थप सघन र प्रगाढ भएको छ । विगत एक वर्षमा थप ३ वाणिज्य बैंक, २१ विकास बैंक, ९ वित्त कम्पनी र १ लघुवित्त विकास बैंक स्थापना भएका छन् । फलस्वरूप, २०६४ चैतमा वाणिज्य बैंकहरूको संख्या २३, विकास बैंकको ५८, वित्त कम्पनीको, ७९ र लघु वित्त विकास बैंकको १२ पुगेको छ । यस अवधिमा वाणिज्य बैंकहरूका थप २८ शाखा स्थापना भई २०६४ चैत मसान्तसम्म कुल शाखा संख्या ५७४ पुगेको छ ।

२१. २०६३ चैत मसान्तमा वाणिज्य बैंकहरूसंग रहेको रू. ३२० अर्ब निक्षेपलाई आधार मान्दा प्रतिव्यक्ति निक्षेप रू. १२ हजार रहेकोमा २०६४ फागुनमसान्तमा वाणिज्य बैंकहरूको निक्षेप रू. ३७५ अर्ब पुगी प्रतिव्यक्ति औसत निक्षेप लगभग रू. १४ हजार पुगेको छ । यसैगरी वाणिज्य बैकहरूको कुल कर्जा प्रवाह २०६४ फागुन मसान्तसम्ममा रू. ३१५ अर्ब भएको छ ।

२२. विगत १ वर्षमा नेपालको शेयर बजारले आरोह–अवरोहको एक चरण पार गरेको छ । शेयर बजारको प्रवृत्तिलाई मापन गर्ने नेप्से सुचकाङ्क २०६३ चैत्र मसान्तमा ४९५.५९ रहेकोमा ५०.९७ प्रतिशतले बृद्धि भई २०६४ चैत्र मसान्तमा ७४६.६९ बिन्दुमा पुगेको छ । २०६४ पुषको पूर्वार्द्धमा यो सूचकाँङ्क १०६४ पुगेको थियो । यो नेप्से सूचकाँङ्कको अहिलेसम्मकै सबैभन्दा उच्च बिन्दु हो ।

२३. नेपाल राष्ट्र बैंकले विपन्न वर्गको उत्थानका लागि नेपाल सरकार र अन्य अन्तर्राष्ट्रिय दातृ संस्थाहरूसँगको वित्तीय सहयोगमा समेत विगत तीन दशकदेखि नै बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरू मार्फत लघु कर्जा तथा लघु बचत जस्ता वित्तीय सेवा प्रदान गरी उनीहरूको जीवनस्तर उकास्ने कार्यमा सहयोग पुऱ्याइरहेको छ । विपन्न

वर्गमा लघुवित्त सेवा पुऱ्याइरहेका वित्तीय संस्थाहरूलाई ग्रामीण स्वावलम्बन कोषले थोक कर्जा उपलब्ध गराउँदै आएको छ । नेपाल सरकारबाट हालसम्ममा जम्मा रू. ९ करोडको बीज पूँजी र नेपाल राष्ट्र बैंकबाट रू. २५ करोड ३४ लाख पूँजी उपलब्ध भई ग्रामीण स्वावलम्बन कोषको कुल पूँजी रु. ३४ करोड ३४ लाख रहेको छ । यस कोषबाट २०६४ साल पुस मसान्तसम्ममा २५२ वटा सहकारी संस्था तथा ५३ वटा गैर-सरकारी संस्थाहरूलाई रू. १६ करोड १५ लाख कर्जा प्रवाह भएको छ ।

२४. विश्व बैंक, बेलायत सरकारको अन्तर्राष्ट्रिय विकास विभाग र नेपाल सरकारको ऋण तथा अनुदान सहयोगमा सञ्चालन भइरहेको वित्तीय क्षेत्र सुधार कार्यक्रम अन्तर्गत नेपाल राष्ट्र बैंकको रि-ईञ्जिनियरिंग, नेपाल बैंक लिमिटेड र राष्ट्रिय वाणिज्य बैंकको पुनर्संरचना, र समग्र वित्तीय क्षेत्रको क्षमता अभिवृद्धि जस्ता कार्यक्रमहरू आर्थिक वर्ष २०६४।६५ मा पनि संचालनमा रहेका छन् । वित्तीय क्षेत्र सुधार कार्यक्रमको कार्यान्वयन एकाईको रूपमा यस बैंकले निरन्तर काम गर्दै आएको छ । यस कार्यक्रम अन्तर्गत नेपाल बैंक लिमिटेडको पुनरसंरचना गर्ने प्रमुख उद्देश्य सहित उक्त बैंकलाई नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ को दफा ८६ (ग) को उपदफा १ (ण) अनुसार यस बैंकको नियन्त्रणमा लिइएको छ । राष्ट्रिय वाणिज्य बैंकको व्यवस्थापन समूहका परामर्शदाताहरूसँग शुरूमा जनवरी १६, २००३ देखि पटक पटक गरी जुलाइ १५, २००८ सम्मका लागि करार अवधि थप भएको छ ।

२५. नेपाल सरकारको २०६४ साउन ८ को निर्णयानुसार रू. ५ करोडभन्दा बढी सावाँ रकम ऋण लिएका कालो सूचीमा उल्लेखित ऋणी तथा ऋणसँग सम्बन्धित व्यक्तिहरूलाई निजहरूको नाममा जारी भएको राहदानी जफत गर्ने र नयाँ जारी गर्न रोक लगाउने व्यवस्था गरिएको छ । त्यस्तै, निजहरूलाई कम्पनी ऐन अन्तर्गत दर्ता भएका वा हुने कुनै पनि कम्पनीको सञ्चालक हुन रोक लगाउन, ऋण तिर्ने प्रयोजनका लागि बाहेक निजहरूको स्वामित्वमा रहेको कुनै पनि चल/अचल सम्पत्ति रोक्का राख्न, ऋण तिर्ने प्रयोजनका लागि बाहेक निजहरूको स्वामित्वमा रहेको शेयरको खरिद बिक्री रोक्का राख्न निर्देशन दिइएको छ । निजहरूबाट सरकारी सुरक्षणपत्रहरूमा भएको लगानी जफत गरी लिलाम गर्ने र त्यसरी प्राप्त हुन आउने रकम कर्जा चुक्ता गर्ने प्रयोजनका लागि उपयोग गर्न, ऋण तिर्ने प्रयोजनका लागि बाहेक ऋणी र ऋणीसँग सम्बन्धित व्यक्तिहरूलाई सबै किसिमका निक्षेप (स्वदेशी तथा विदेशी) को भुक्तानीमा रोक लगाउन र ऋणी र ऋणीसँग सम्बन्धित व्यक्तिहरूलाई प्रदान गरिएको लकर सुविधा अनुसार लकरमा राखिएका सबै सम्पत्ति रोक्का राख्न समेत निर्देशन दिइएको छ ।

२६. बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन, २०६३ को दफा ९(२) को प्रयोजनको लागि तोकिएका शर्तहरूको अधीनमा रही बैंक तथा वित्तीय संस्थाका संस्थापक शेयरधनीहरूले चाहेमा संस्थापक समूहको शेयर स्वामित्व कम्तिमा ५१ प्रतिशत कायम रहने गरी बाँकी शेयर सर्वसाधारण शेयर सरह नेपाल धितोपत्र विनिमय बजार लिमिटेड मार्फत कारोवार गर्न सक्ने व्यवस्था कायम गरिएको छ । तर बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको वित्तीय कारोवार सञ्चालन भएको ५ वर्ष पूरा गरेको हुनुपर्ने र संस्थापक वा संस्थापक समूहको शेयर स्वामित्व कम्तिमा ५१ प्रतिशत कायमै रहनु पर्ने व्यवस्था गरिएको छ ।

२७. मार्जिन कर्जाको हकमा सुरक्षण बापत राखिने शेयरको मूल्याङ्कन गर्दा पछिल्लो १८० कार्य दिनको अन्तिम मूल्यको औसत मूल्यको आधारमा बढीमा ५० प्रतिशत वा शेयरको प्रचलित बजार मूल्यको ५० प्रतिशतमध्ये जुन कम हुन्छ सो रकमसम्म मात्र कर्जा दिन सकिने व्यवस्था गरिएको छ । एकपटक प्रवाह गरिसकेको यस्तो कर्जालाई सुरक्षणमा रहेको शेयरको पूर्नमूल्याङ्कन गरी सोको आधारमा थप कर्जा सीमा कायम गर्न वा थप कर्जा प्रदान गर्न पाइने छैन । विगतमा ५० प्रतिशतको सीमाभन्दा बढी हुने गरी कर्जा प्रदान गरिएको भएमा २०६५ असार मसान्त वा भुक्तानी अवधि मध्ये जुन अगाडि हुन्छ सोही समयावधिभित्र नियमित गर्नु पर्नेछ ।

२८. वाणिज्य बैंकहरूको सख्यात्मक अभिवृद्धिसँगै बढ्दै गएको जोखिम र विद्यमान सुपरीवेक्षकीय क्षमता बीच तालमेल मिलाउनु पर्ने वस्तुगत यथार्थतालाई मध्यनजर गर्दै बैंकहरूको सुपरीवेक्षण गर्दा जोखिमका क्षेत्रहरूमा जोड दिई जोखिममा आधारित निरीक्षणलाई क्रमिकरूपमा लागू गर्ने नीति रहेको छ । निरीक्षण प्रक्रियालाई अझ प्रभावकारी कार्यान्वयनमा जोड दिंदै समस्याग्रस्त बैंकहरूको लागि छुट्टै अनुगमन समिति बनाई सुक्ष्मरूपमा निरीक्षण तथा अनुगमन गर्ने व्यवस्था मिलाइएको छ ।

२९. मुलुकभर सहज रूपमा नोट आपूर्ति गर्ने जिम्मेवारी वहन गरेको यस बैंकले आवश्यकता अनुरूप नोट छपाउने कार्य अगाडि बढाइरहेको छ । आर्थिक वर्ष २०६४।६५ को फागुन महिनासम्म रू. ५, १०, २०, ५०, १००, ५०० र १००० दरका विभिन्न परिमाणका नोटहरूको छपाई कार्य भईरहेको छ भने रू ५०० दरका नयाँ डिजाइनको

नोट मुलुकभर चलनचल्तीमा आइसकेको छ । यसरी छपाई हुने नयाँ नोटहरू बद्लिँदो परिस्थिति अनुरूप पृथक खालको हुनेछ । दृष्टिविहिनहरूलाई नोट पहिचान गर्ने सजिलो होस् भन्नका लागि नयाँ डिजाईनमा निष्काशन भएको रू. ५०० दरको नोट र निष्काशन हुने रू. १००० दरको नोटमा दृष्टिविहिनले पनि चिन्न सक्ने गुणहरू समेत राखिएको छ । विगत केही वर्षदेखि साना दरको नोटको सट्टामा सिक्कालाई मात्रै चलन चल्तिमा ल्याउने गरिए अनुरूप रू. २।- र रू. १।- दरको नोटहरूको सट्टा सिक्कालाई चलनचल्तिको लागि निष्कासन गर्ने गरिएको छ ।

३०. समीक्षा अवधिमा नेपाल राष्ट्र बैंकले नेपालमा अन्तर्राष्ट्रिय स्तरका केही सेमिनार तथा तालिमहरू सञ्चालन गऱ्यो । मे ९-११, २००७ मा 'सार्क देशहरूमा विप्रेशणको व्यवस्थापन' सम्बन्धी सेमिनार आयोजना गरियो भने सेप्टेम्बर ३-१४, २००७ मा तेस्रो सियासन आइएमएफ भुक्तान सन्तुलनसम्बन्धी कोर्ष र जनवरी २१-२६, २००८ मा सियासन टोरन्टो लिडरसीप सेमिनार सञ्चालन गरियो ।

३१. न्यून आर्थिक वृद्धि, खस्कँदो निर्यात क्षेत्र, मूल्यमा चाप, बढ्दो वित्तीय संस्थाहरूको संख्या व्यवस्थापन र वित्तीय समावेशी मुद्दा नेपाली अर्थतन्त्रको व्यवस्थापनका प्रमुख चुनौतीका रूपमा रहेको कुरा अनुरोध गर्न चाहन्छु । यी चुनौतीहरूको सफलतापूर्वक सामना गर्न राष्ट्र बैंक निरन्तर प्रयासरत रहने पुनः दोहऱ्याउन चाहन्छु । नेपाल राष्ट्र बैंकको कार्यमा सघाउ पुऱ्याउने नेपाल सरकारका विभिन्न निकायहरू, निजी क्षेत्रका संघ-संस्थाहरू, प्रवुद्ध वर्ग र दातृ निकायहरूलाई यस अवसरमा धन्यवाद दिन चाहन्छु र भविष्यमा पनि सदाझैं यहाँहरू सबैको यस बैंकलाई सहयोग मिल्ने विश्वास लिएको छु ।

३२. अन्त्यमा लामो समयसम्म यस बैंकमा कार्यरत मेरा सहकर्मीहरूमध्ये यो वर्ष कोहीले अवकाश प्राप्त गरिसक्नु भएको र कोही अवकाशप्राप्त गर्ने क्रममा रहनु भएको छ । यस बैंकका कामकारवाही सफलतापूर्वक सम्पन्न गर्न पुऱ्याउनु भएको सहयोगलाई उच्च मूल्याङ्कन गर्दै वहाँहरूको अवकाश जीवन सुखमय रहोस् भन्ने कामना गर्दछु । साथै, यस बैंकको सेवामा २० वर्ष अवधि पुरा गरी आजको यस अवसरमा २० वर्षे सेवा पदक पाउनु हुने समस्त सहकर्मीहरूलाई हार्दिक बधाई दिन चाहन्छु ।

धन्यवाद !

***